

شناخت استعداد سرزمین در فلات ایران

نویسندگان:

دکتر احمد رضا یآوری، مهندس لاله دارایی

دکتر لعبت زبردست، دکتر سید محمود هاشمی

انتشارات آوای قلم

عنوان و نام پدیدآور: شناخت استعداد سرزمین در فلات ایران / مولفان احمدرضا یآوری... او دیگران!.

مشخصات نشر: تهران: آوای قلم، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۶۰ ص: مصور (رنگی)، جدول (رنگی)، نمودار (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۴۲-۶۴-۴ وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: مولفان احمدرضا یآوری، لاله دارایی، لبت زبرست، سید محمود هاشمی.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۵۲ - ۱۵۵. موضوع: ایران -- جغرافیا

موضوع: Iran - Geography شناسه افزوده: یآوری، احمدرضا، ۱۳۳۵ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ش ۹ / DSR۲۳

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۷۲۶۴۶

نام کتاب:

شناخت استعداد سرزمین در فلات ایران

نویسندگان:	احمدرضا یآوری - لاله دارایی	تصحیح:	بهار ۹۶
	لبت زبرست - سید محمود هاشمی	نویسندگان:	اول
ناشر:	انتشارات آوای قلم	شمارگان:	۵۰۰ جلد
حروفچینی و صفحه آرایی:	انتشارات آوای قلم	قیمت:	۲۵۰۰۰ ریال
طراحی روی جلد:	مهندس مهدی خانی	شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۵۴۲-۶۴-۴

آدرس: تهران - میدان انقلاب - خیابان کارگر شمالی - ابتدای خیابان نصرت - کوچه باغ نو - کوچه داوود آبادی شرقی - پلاک ۴ شماره تماس: ۶۶۵۹۱۵۰۴ تلفکس: ۶۶۵۹۱۵۰۵

وب سایت: www.avapublisher.com

فروشگاه اینترنتی: www.khaniranshop.com

هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع و شرعاً حرام است. متخلفان به موجب قانون حمایت حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۱۰	مقدمه ناشر
۱۱	پیشگفتار
۱۲	مقدمه مولفان

بخش اول

فصل اول: اقلیم منقذای آب و هوای ملی

۱۶	شرایط اقلیمی درون ایران
۲۱	رطوبت، دما و باد؛ عوامل تأثیرگذار بر سبیلار سرزمین
۲۵	پیامدهای تغییر آب و هوا بر محیط زیست کوهستان
۳۶	تغییر و تحولات فیزیکی
۲۸	تغییر و تحولات زیستی

فصل دوم: آب و هوا و رلودری

۳۳	آبریزها و آبخیزها
۳۵	حوضه باز آگزوریک
۳۵	حوضه اندوریک بسته
۳۶	رودخانه‌های دارای حوضه آبخیز باز
۳۹	رودخانه‌های حوضه‌های آبخیز بسته
۴۱	رودخانه‌های مرزی و حوضه‌های بسته مشترک
۴۱	رودخانه‌های مشترک با افغانستان
۴۲	رودخانه‌های مشترک با جمهوری ترکمنستان
۴۲	رودخانه‌های مشترک با جمهوری آذربایجان
۴۳	رودخانه‌های مرزی مشترک با پاکستان
۴۴	رودخانه‌های مرزی مشترک با عراق

فصل سوم: زمین و منابع اراضی فلات ایران

۵۰	کوهستان
۵۴	جایگاه منحصر به فرد کوهستان در سرزمین ایران
۵۷	جلگه
۵۸	دشت

۵۸	دشت سرها
۵۹	بیابان و کویر

فصل چهارم: اکولوژی و جغرافیای گیاهی

۶۳	مناطق زیستی
۶۳	منطقه زیستی اروپایی-سیبری
۶۴	منطقه زیستی ایران - توران
۶۹	منطقه زیستی سودانی
۷۰	منطقه زیستی مدیترانه
۷۲	جمع‌بندی در مورد رده‌نگاه‌ها و زیستگاه‌های ایران

فصل پنجم: ابعاد اقتصادی-اجتماعی و فرهنگ

۷۶	شناسایی بستر فرهنگی، سرمایه‌های اجتماعی
۷۸	شرایط اجتماعی و توسعه یافتگی

بخش دوم

فصل ششم: ارزیابی استعداد سرزمین در ایران

۸۱	مقدمه
----	-------

فصل هفتم: مقیاس ارزیابی استعداد سرزمین

۸۷	اثر شرایط احاطه‌کننده فلات ایران
۹۷	فروافت یا چاله (آبخیزهای بسته یا پلایا مشترک)
۱۰۱	واحدهای ساختاری درونی چاله
۱۰۹	رخساره و اکوسیستم پیوسته در کمربندهای پیوسته هر ارتفاع
۱۱۵	همابهنگی بین مقیاس‌ها برای شناخت و ارزیابی صحیح

فصل هشتم: برنامه‌ریزی استفاده از سرزمین

۱۲۲	ضرورت آمایش سرزمین
۱۲۲	آمایش و برنامه‌ریزی استفاده از سرزمین در ایران

فصل نهم: منابع آب و توسعه پایدار

۱۴۲	در گذشته
۱۵۱	EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH
۱۵۳	کتابشناسی

تقدیم به

انسانهایی که

به فردایی بهتر

می اندیشند.

مقدمه ناشر

سیاس بی کران پروردگار را که به انسان قدرت اندیشیدن بخشید، قدرتی که در مقایسه با سایر موجودات باعث شده است که انسان هرگز به امکانات محدود خود اکتفا نکند. مکاتب الهی، انسان را موجودی که کمال طلب و پویا می‌اندکند جهت‌گیری او به سوی خالقش می‌باشد. از جمله راههای تقرب به خداوند علم است، علمی که زیبایی و حقیقت است. علمی که در دریای بیکران آن هر ذره نشانی از آفریدگار است و هر چه علم انسان افزون‌تر، تقربش بیشتر می‌شود. اولین روست که به علم‌اندوزی و دانش‌آموزی توجهی بی‌نظیر مبذول گردیده است، اما علم‌آموزی به ابزاری نیاز دارد که مهمترین آن کتاب است و انتشار نتیجه مطالعات پژوهشگران را از دانشمندان پاسخگوی این نیاز خواهد بود.

جهت تحقق این امر و گام برداشتن در جهت ارتقای دانش‌های علم و دانش و رشد و شکوفایی استعدادها انتشار کتاب را یکی از اهداف خود قرار داده است. انتشار داریم با حمایت‌های معنوی هموطنان گرامی بتوانیم گام‌های مؤثر و ارزشمندی را برداریم. گرچه تلاش خواهد شد در حد دانش و تجربه اندکمان کارهایی بدون اشکال تقدیم حضورتان گردد، ولی اذعان داریم که راهنمایی‌های شما عزیزان می‌تواند ما را در ارتقای کیفی کتاب راهگشا باشد لذا همیشه منتظر پیشنهادات و راهنمایی‌های شما خواهیم بود.

در پایان از همه عزیزانی که در مراحل مختلف تهیه، تدوین و چاپ کتاب رهمفکری و همکاری آنها برخوردار بوده‌ام به‌خصوص آقایان دکتر احمدرضا یاوری و دکتر سیدمحمود هاشمی و خانم‌ها مهندس لاله دارائی و دکتر لعبت زبردست (نویسندگان) و مهندس علی‌محمد خانی (مدیر فروش) سپاسگزاری نموده و موفقیت روزافزونشان را آرزو مندم.

مهدی خانی

مدیر مسئول انتشارات آوای قلم

پیشگفتار

در این کتاب کوشیده شده است تا نشان داده شود در فلات ایران باید ضوابط متقابل بین منابع و فرهنگ در همه مقیاس‌های کلان تا خرد برای برنامه‌ریزی موفق مدنظر قرار گیرد. نویسندگان سعی نموده‌اند تا به کمک حدود ۱۰۰ تصویر و نقشه و تعداد قابل توجهی جدول شیوه نگارش برنامه‌ریزی ایرانی را نشان دهند.

نتایج تجزیه و تحلیل ارتباط ساختار و کارکرد طبیعت در صورت شناسایی همه جانبه، مقوم کار و فعالیت و زندگی جامعه انسانی است و در صورت شناخت ناقص یا بی‌توجهی به جمیع ابعاد از حمایت سرزمین و پایداری توسعه محروم خواهد ماند. از آن‌جا که هر سرزمین بازتاب شرایط قبلی و تاریخی را در خود حفظ نموده است به حربه می‌توان چگونگی هم‌زیستی با مکان و بهره‌وری از آن را در طی زمان‌های بسیار طولانی برداشت‌ها و جوامع محلی، مشاهده نمود.

بیش از نیم قرن است که برنامه‌ریزی برای توسعه در مسیری خطا و خلاف ساختارهای طبیعی، تمدنی ما گام برداشته است. این سبب رای فارغ التحصیلان دانشگاه در رشته‌های تاریخ و جغرافیا، علوم انسانی، مدیریت شهری و سرزمینی و مسئولین مورد استفاده مفید قرار می‌گیرد و ایشان متوجه می‌شوند که به غیر از آنچه در کتب‌های دانشگاهی موجود است دانشی کمتر مدون شده به صورت کتاب نیز وجود دارد که با وجود ارزش فراوانش به سرعت در حال محو شدن است.

این کتاب به دفعات خوانده و مطالب آن مورد بحث و گفتگو قرار گرفت تا از نقطه نظر بیان و محتوا، براساس نوعی ویراستاری مشارکتی با کمیت و کیفیت بهتر در اختیار همه قرار گیرد. نویسندگان کوشیده‌اند سرزمین ایران را از زوایای ملموس و غیر ملموس مورد شناسایی قرار دهند و برای بازشناسی دانش بومی سرزمین گامی استوار بردارند.

محمدرضا میری‌مازندرانی

معمار و شهرساز، تهران - فروردین ۱۳۹۶

مقدمه مولفان

هدف از نگارش این کتاب تدوین روش ارزیابی و برنامه‌ریزی استفاده از سرزمین در ایران می‌باشد. در ایران رشد و بالندگی جامعه براساس آموختن از خود طبیعت بوده است. شناخت تحولات در ابعاد فیزیکی و زیستی همراه با خصوصیت‌های فرهنگی سرزمین‌ها را شکل داده. حضور کاربردی این آموخته‌ها تا امروز استمرار داشته و حتی هنوز حامل پاسخ برای مشکلات مرتبط با استفاده از سرزمین در ایران می‌باشد. انسان با انگیزه بقا برای دیاری که او را حفظ و از او حمایت می‌کند احساس تعلق زیادی پیدا می‌کند.

در بحث دسترسی به نیازهایش و پیرو مشاهدات طولانی انسان در چند مقیاس مکمل از ساختار و کارکرد طبیعت، شناخت لازم را برای بقا و بالندگی جامعه به‌دست می‌آورد. ساکنین مناطق خشک به خشکی با قایل شدن اهمیت در حد تقدس برای آب در مصرف دقیق‌تر این منبع پایه دقت بیشتری می‌کرده‌اند. در شرایط خشک، کوهستانی با اختیار واحدهای کوچک بهره‌برداری متناسب با ابعاد زمان و مکان دسترسی به منابع و شرایط ساختار سرزمین حداکثر استفاده از فرصت‌ها و جبران کاستی‌ها را توسط بهره‌برداری با تاکدیرتوالات دارای مزیت نسبی دنبال می‌کرده‌اند. فصلی به جای هزینه نمودن برای ایجاد شرایط مناسب مردم با استفاده از منابع طبیعی از مناسب‌ترین شرایط محیط زیست طبیعی در هر فصل حداکثر استفاده را می‌برده‌اند. اقدام به دو کشت در ییلاق و در قشلاق و تولید محصولات مرغوب و دارای مزیت امکان تولید مقرر به صرفه را به‌صورت یک راهبرد نشان می‌دهد و بالاخره آنکه، این نظام‌های بهره‌برداری تاب‌آوری بالایی به تغییرات تحولات طی قرون از خود نشان داده‌اند.

این شناخت هوشمندانه با حضور روستاهایی با چند هزار سال تاریخ که توان پاسخگویی به نیازهای جوامع محلی را به‌صورت پایدار داشته است نمایان است. روستاهای شگرفی درست در آنجا که ارزیابی متداول فقدان توان را نشان می‌دهد! این شرایط که صحت دانش تجربی و بومی را نشان می‌دهد، عدم کارایی شیوه‌های معمول ارزیابی را در ایران یادآور می‌شود. با وجود چنین دانش و تجربه‌ای مکشوف از طبیعت که در اختیار ماست متأسفانه نه تنها بدان بی‌توجه هستیم بلکه آن را نهی و موجب عقب ماندگی می‌دانیم.

تشکر بی پایان از محمدرضا جاثری مازندرانی عزیز که حقیقتاً بدون کمک و مشورت ایشان کار دلخواه نمی‌بود.